

Küçük Mavi Gezegen

Yazan: Alkan İnal • Çizen: Zeynep Özatalay

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2011
Sertifika No: 11213

Genel Yayın Numarası: 2228
ISBN 978-605-360-251-4

BASKI

BAŞAK MAT. TAN. HİZ. İTH. İHR. TİC. LTD. ŞTİ.
KAZIM KARABEKİR CADDESİ NO:101/2-G İSKİTLER ALTINDAĞ / ANKARA
(0312) 397 16 17
Sertifika No: 12689

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

DÜNYAMIZA NELER OLUYOR? GEZEĞENİMİZİN SORUNLARI VE SORULAR...

Çok değil, yüz-yüz elli yıl önce dünyada daha az insan, daha az yapı, daha az taşıt vardı. Daha çok kuş, daha çok böcek, daha çok bitki türü yaşıyordu. Hayvanlar ve bitkiler yapay olarak genetik değişikliklere uğratılmıyordu. Nükleer atık, pet şişe, kalem pil, naylon torba, buzdolabı ve klimalarda kullanılan CFC gazı yoktu. Denizler ve içme suları daha temizdi, solunan hava kirlenmemişti ve ozon tabakası delinmemişti.

Yüz elli yıl önce sanayi ürünleri şimdiki kadar hızlı üretilmiyor, bu kadar yaygın biçimde ve hızla tüketilmiyordu. Sadece en ucuza üretilen ürünler satılırken birbiriyle rekabet edebiliyordu. Bu yüzden üretimde başta ücretler olmak üzere bütün giderler mümkün olduğu kadar kısılıyordu.

O dönemde başlıca sorunlar işçilerin çalışma süresinin kısaltılması, işyerlerinde sağlık koşullarının düzeltilmesi ve ücretlerin yaşamaya yetecek kadar yükseltilmesiydi. Üretim sırasında çevreyi kirletmemek, tüketim sırasında çevreyi korumaya özen göstermek o sırada akıllara gelmiyordu. Ama doğal çevrenin tahribi böyle başladı.

Geçen yüzyıldan beri kentler sanayi merkezleri olarak hızla büyüdü. Kırsal kesimde iş bulamayan insanlar kentlere aktı. Artan nüfus kentleri üretimin olduğu kadar tüketicinin de en önemli merkezleri haline getirdi. Yerleşim birimlerinde büyük kalabalıkların yaşamaya başlaması çevre ve kamu sağlığını korumanın önemine dikkatleri çekti. Çünkü nüfus artışı ve kentleşme sağlık, eğitim, ulaşım, temizlik, su ve enerji sorunlarını beraberinde getiriyordu. Temiz bir çevrede, sağlıklı bireyler olarak yaşamak elbette bütün insanların hakkıydı, ayrıca doğal dengeyi bozulmadan korumanın daha akılcı olduğu çabuk fark edildi.

Ama teknolojide ve çevre koruma bilincindeki gelişmeye rağmen, insanoğlu kısa vadeli kazanç hesaplarıyla kendi türüne ve dünyaya yüklenmeye devam ediyor. Günümüzde denizler ve topraklar kirletiliyor. Nükleer atıklar yasalara ve kurallara aykırı olarak uluslararası ticaret konusu olmayı sürdürüyor. İkinci kez ürün vermeyen tohumlar, rafta uzun süre bozulmaması pahasına tatsız ve kokusuz sebzeler, kısa sürede kesilecek ağırlığa ulaşan tavuklar ve danalar yetiştiriliyor. Bütün bunlar canlıların hayatını ve gelişimini doğal çizgisinden saptırıyor, yeryüzünü giderek yaşanmaz hale getiriyor. Önü alınmadığı takdirde bu süreç, pek çok kuş, balık, bitki ve böceklerle birlikte insanın yaşaması için gerekli koşulların da ortadan kalkmasına kadar varabilir.

Bilimle uğraşan insanların uyarıları sadece hükümetler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları için değildir. Alınması gereken önlemler her yaştan bütün insanları ilgilendiriyor. Herkesin yapabileceği, yapmakla kendini yükümlü hissetmesi gereken işler yok mu? Peki, nedir bunlar? Doğru cevapları bulmanın ilk koşulu doğru soruyu sorabilecek kadar konuyu öğrenmek.

Çevre üzerinde ne kadar etkiniz olduğunuzu biliyor musunuz? Suyu gereksiz yere harcamamak için neler yapıyorsunuz? Kullanmadığınız zaman lambaları ve elektrikli araçları kapatıyor musunuz? Kâğıt ve camları çöpe atmayıp ayırıyor musunuz? Geri kazanılabilir olan bu atıklar için sokağınıza da ayrı toplama kutuları konulması için belediye yöneticilerine bir mektup yazmayı düşündünüz mü? Sera etkisi ve küresel ısınma konusunda ne biliyorsunuz?

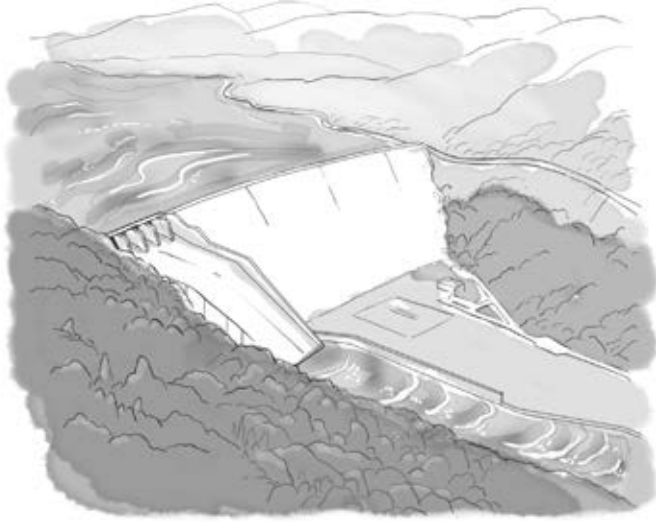

PEKİ, ENERJİ NEDİR? NE İŞE YARAR? ENERJİ VE YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI...

Bir cismin iş yapabilme yeteneğine enerji denir. Isı enerjisi, elektrik enerjisi, kimyasal enerji, nükleer enerji, manyetik enerji gibi birçok enerji türü var. Yaşamak için ihtiyaç duyduğumuz her şey enerji ile üretilir, kullandığımız her araç enerji tüketir. Enerji makineleri çalıştırır, taşıtları yürütür, yapıları aydınlatır ve ısıtır. Organlarımızın çalışmasını ve beden ısınıpı sağlayan da enerjidir.

Bedenimiz için gerekli enerjiyi nasıl besinlerden sağlıyorsak, fabrikalardaki makineleri, taşıtlardaki motorları, çeşitli ev araçlarını çalıştırmak, yapıları ısıtmak ve aydınlatmak için de birçok farklı kaynaktan yararlanırız. Bunlar için gerekli enerji yakıtlardan, pillerden, baraj ve santrallerden, rüzgâr, güneş ve jeotermal kaynaklardan sağlanır. Çünkü enerji yoktan var edilemez, vardan yok edilemez, bir enerji türü farklı enerjilere dönüşür.

Yakıt olarak petrol, kömür ve doğalgaz çok yaygın biçimde kullanılır ve fosil yakıtları olarak adlandırılır. Çünkü milyonlarca yıl önce ölen bitki ve hayvanların kalıntılarında oluşmuştur. Bitki ve hayvan kalıntıları zamanla üzerlerini örten tabakaların basıncı altında kaldı ve bu uzun sürecin sonucunda petrol, kömür ve doğalgaza dönüştü. Fosil yakıtları fabrikalarda makineleri, taşıtlarda motorları çalıştırmak için kullanılır, yapılarda ısınma amacıyla tüketilir. Fosil yakıtlardan termik santrallerde elektrik üretmek için de yararlanır. Ama bu yakıtların kullanılması atmosfere çok fazla karbon dioksit salınmasına yol açar, dünyamızın doğal dengesini tehdit eden sera etkisinin başlıca nedenleri arasında yer alır.

Elektrik enerjisi çağdaş uygarlığı borçlu olduğumuz ve en çok ihtiyaç duyulan enerji türüdür. Elektrik üretmek için yaygın olarak kullanılan bir santral türü hidroelektrik santraldir. Barajlarda biriktirilen suyun gücünden yararlanarak türbinler döndürülür, bu yolla elektrik üretilir. Zararlı atığa yol açmadığı için temiz enerji olduğu varsayılır. Ancak hidroelektrik santrali çalıştırmak için yapılan barajın arkasında bir göl oluşur, baraj gölü çevrenin iklim özelliklerini etkileyerek hayvan ve bitki türlerinde değişikliğe yol açar. Bu bölgede kimi yerleşim birimleri sular altında kaldığı için insanların başka yerlere taşınması gerekir. Akarsuların taşıdığı taş ve toprak, barajları yüz-yüz elli yılda doldurur, hidroelektrik santraller kullanılamaz hale gelir. Bu yüzden yararları ve zararları tartışılmaktadır.

Nükleer santraller de elektrik enerjisi üretmek için yapılır. Yapımı ve işletilmesi için uluslararası kurallar konmuştur. Bu santrallerde yakıt olarak radyoaktif bir madde olan uranyum kullanılır. Nükleer tepkime yoluyla sağlanan ısı suyu buharlaştırır, basınçlı buharla türbinler döndürülerek elektrik üretilir. Radyoaktif maddelerin santrale taşınması, atıkların depolanması çok önemli bir sorundur. Çünkü bunlar kansere yol açar. Ayrıca elektrik üretimi sırasında kullanılan su ve salınan gazlar da zararlı atıklardır. En büyük tehlike ise santralde olabilecek bir kazanın atom bombası atılması ile aynı sonuçları doğurmasıdır. Bu da bütün dünyayı olumsuz biçimde etkiler.

Elektrik enerjisine duyulan küçük çaplı ve sınırlı ihtiyaçlar için pillerden yararlanılır. Piller çeşitli araçları çalıştırmak için ihtiyaç duyduğumuz elektrik enerjisi depocuklarıdır. Piller yapıldığı maddelerin birbirini etkilemesiyle elektrik üretir. Bu maddeler çinko, karbon, kurşun, cıva, kadmiyum, nikel gibi kimyasal maddelerdir ve birçoğu ze-

hirlidir. Pillerin ev atıklarından ayrı olarak toplanması gerekir. Çöpe atıldığı takdirde içindeki maddeler dışarı sızar, toprak ve yeraltı sularında kirlenmeye yol açar.

Enerji kaynakları elbette bu kadar değil. Güneşten, rüzgâr gücünden, doğal sıcak su kaynaklarından, okyanus dalgaları, akıntıları ve gelgit hareketlerinden yararlanarak elektrik enerjisi üretilebiliyor. Yenilenebilir enerji adı verilen bu kaynakların teknolojik olarak daha verimli hale getirilmesi ve yaygınlaştırılması için bilimsel çalışmalar sürdürülüyor. Çok yakın zamanda hidrojen gazının da taşıtlarda yakıt olarak yaygın biçimde kullanılacağı düşünülüyor.

Çünkü şu anda kullanılan ve çevreye zararlı etkileri bilinen yakıt kaynaklarının çok uzak olmayan bir gelecekte tükeneceği öngörülüyor. Bu yüzden eski kaynakların yerine geçecek, üstelik çevreyi kirletmeyecek temiz enerji kaynaklarına ihtiyaç duyuluyor. Yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaşmasıyla sera etkisinin ve küresel ısınmanın bir ölçüde önüne geçileceği umuluyor.

SERA ETKİSİ VE KÜRESEL ISINMA

Sebze, meyve ve çiçek yetiştirmek için yapılmış, cam veya naylon örtülerle kaplı yerlere sera denir. Seraların üstünü örten camlar veya naylon örtüler, bitkileri soğuktan ve diğer olumsuz hava şartlarından korur. Atmosferin üst tabakalarında bulunan bazı gazlar da seranın camları gibi dünyanın ısınına korumaya yarar.

Biliyorsunuz, dünyamız güneşten gelen ışınlarla ısınır. Bu ışınların bir kısmı atmosferde ve gezegenimizin yüzeyinde emilir, bir kısmı yeryüzünden yansyarak uzaya dağılır. Ama yansyan ışınların bir kısmını sera gazları adı verilen su buharı, karbon dioksit, metan ve ozon atmosferde

tutar. Bu da dünyamızın ısınmasına yol açar. Atmosferde sera gazlarının artışı yeryüzünde ısının yükselmesine yol açar. Buna küresel ısınma deniyor. Güneşte meydana gelen patlamalarla açığa çıkan yüksek enerjinin de küresel ısınmaya etkisi olduğu düşünülüyor.

Sera gazlarının artışında fosil yakıtların yaygın olarak kullanılması önemli bir etkidir. Petrol, kömür ve doğal gazın yakıt olarak kullanılması sonucunda atmosfere önemli miktarda karbon dioksit salınır. Ormanların azalması ve yanardağ patlamaları da sera etkisini artıran nedenler arasındadır.

Bilimle uğraşan insanlar yeryüzünde ısının geçen yüzyılda yaklaşık olarak $0,5^{\circ}$ C yükseldiğini saptadılar. Son elli yılda ısı gündelik yaşamda etkileri fark edilecek ölçüde arttı. Isının artmaya devam etmesinin yaşam üzerinde olumsuz sonuçlara yol açacağı öngörülüyor. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Paneli tarafından 2007 yılında yayımlanan rapora göre, küresel ısınma 2° C'a ulaştığı takdirde denizler yükselecek, deniz kıyısındaki yerleşim birimleri ve bazı adalar sular altında kalacak. Ayrıca içme suları azalacak, iklim değişikliği tarımsal üretimde düşmeye yol açacak, kıtlık başlayacak. Sonuçta dünyamızdaki canlı türlerinin yaklaşık üçte biri ortadan kalkacak.

Küresel ısınmaya karşı alınabilecek başlıca önlemler şunlar: Sanayide, taşıtlarda ve evlerde fosil yakıtları daha az tüketmek, rüzgâr, güneş ve hidroelektrik gibi enerji kaynaklarına yönelmek, ormanları korumak ve ağaç dikmek, daha az çöp üretmek.

AKILCI ÜRETİM OLABİLİR Mİ?

Herhalde dikkatinizi çekmiştir, her şeyin başı üretim. İnsanoğlu yaşamak için doğanın verdikleriyle hiçbir zaman yetinmedi. Doğadan ayrı bir varlık değil, doğanın akla sahip bir üyesi olarak onu kavramaya, etkilemeye ve değiştirmeye çalıştı. İnsan kendi türünün devamını, güvenlik ve rahatlığı böylece sağladı. Üretim, insanoğlunun yaşamını sürdürmek için ihtiyaç duyduğu her türlü mal veya hizmeti çalışarak var etmesidir.

Üretim sırasında çeşitli nesnelere bir araya getirilir ve işlenir. Kullanılan bazı maddeler çevreye zarar verir, ayrıca bu süreçte elbette çeşitli atıklar da oluşur. Sanayi atıklarının çevreye zarar verdiği çok eskiden beri biliniyordu. Bu atıkların doğaya zarar vermeyecek şekilde ortadan kaldırılmasına gerekli önem ancak son elli yılda verilmeye başlandı. Zararlı maddelerin üretimde kullanılmasını kısıtlamak konusunda ise yakın zamanda bazı adımlar atıldı.

Bilimle uğraşan insanların deney ve ölçümlerle ortaya koyduğu gerçekler herkesi harekete geçmeye yöneltti. Çevreyi koruma bilincinin yaygınlaşmasıyla çeşitli sivil toplum kuruluşları ortaya çıktı. Bu kuruluşlar hükümetleri, resmi kurumlar ve sanayi kuruluşlarını etkilemeye çalıştılar.

Hükümetler doğal çevrenin korunmasını programlarına aldılar. Küresel ısınma ve iklim değişikliğine karşı işbirliği içinde mücadele etmek için uluslararası görüşmeler yapıldı. 1997 yılında Japonya'nın Kyoto şehrinde yapılan görüşmelerden sonra hazırlanan Kyoto Protokolü bu konuda hazırlanmış en önemli belgedir. Anlaşma 1998 yılında imzaya açıldı. Fakat 2005 yılında yürürlüğe girebildi. Türkiye 2009 yılında anlaşmaya katıldı. Belgeyi imzalayan ülke sayısı 2010 yılında 191 ülkeye ulaştı. Ancak pek çok ülke sözleşmeyi imzalamakla birlikte bazı maddelerine uymayacaklarını belirttiler.

Kyoto sözleşmesinde yer alan başlıca önlemler şöyle sıralanabilir:

Atmosfere salınan sera gazı miktarı azaltılacak.

Sanayi, motorlu taşıtlar ve ısıtmanın yol açtığı sera gazı miktarını azaltmak için yasa ve yönetmelikler yeniden düzenlenecek.

Isınma, ulaşım ve teknolojide daha az enerji kullanacak sistemlerin üretilmesi hedeflenecek, çöp depolamada çevrecilik temel ilke olacak.

Atmosfere bırakılan metan ve karbon dioksit oranının düşürülmesi için yenilenebilir enerji kaynakları tercih edilecek.

Fosil yakıtlar yerine başka yakıtlar kullanılacak,

Çimento ve demir-çelik fabrikaları gibi yüksek enerji tüketen işletmelerde atık işlemleri yeniden düzenlenecek.

Gördüğünüz gibi bunlar çok önemli ve yararlı önlemler. Sözleşmeyi imzalamalarına rağmen, var olan teknolojileri değiştirmek çok masraflı olacağı için bazı maddelere katılmayan ülkeler sizce doğru davranıyorlar mı?

AKILCI TÜKETİM BİR İŞE YARAR MI?

Çevreyi korumak için hükümetler ve yerel yönetimlerin denetimi sürdürmesi, kurallara uymayanları cezalandırması yeterli mi? Kazanç uğruna gerekli önlemleri almaktan kaçınan işletmeleri etkilemenin başka bir yolu daha yok mu? Üretimde çevreye zarar vermeyen maddeleri kullanan ve atıkları doğaya zarar vermeden ortadan kaldıran işletmeler de var. Tüketiciler onların ürünlerini almayı tercih ederse, öteki işletmeler de tutumlarını değiştirmek zorunda kalırlar. Çünkü üretilen mal veya hizmet satılmadan kazanç oluşmaz. Öyleyse tüketiciler akılcı davranarak çevreyi korumaya katkıda bulunabilirler.

Besin maddelerinden giysilere, oyuncaklardan kitaplara, taştlardan her türlü araç gerece kadar, kullandığımız her şey üretilirken olduğu gibi tüketilirken de çevreyi etkiler.

Meyve, sebze ve tahıl üretiminde kullanılan böcek ilaçları ve yapay gübreler çevreyi en çok etkileyen maddeler arasındadır. Böcek ilaçları tarım ürünlerini korur. Ama bu ilaçlar birçok böcek, sinek ve arının ölümüne yol açarak çevrenin doğal dengesini de bozar. Ürün miktarını artıran yapay gübreler de bir süre sonra toprağın verimsizleşmesine neden olur. Meyve ve sebzelerin daha güzel renkli, daha iri olmasını ve daha geç çürümesini sağlamak için kullanılan hormonlar da zararlı maddeler arasındadır. Hormonların, böcek ilaçları ve yapay gübrelerin besin maddelerine sinen kalıntıları insan sağlığına zarar verir.

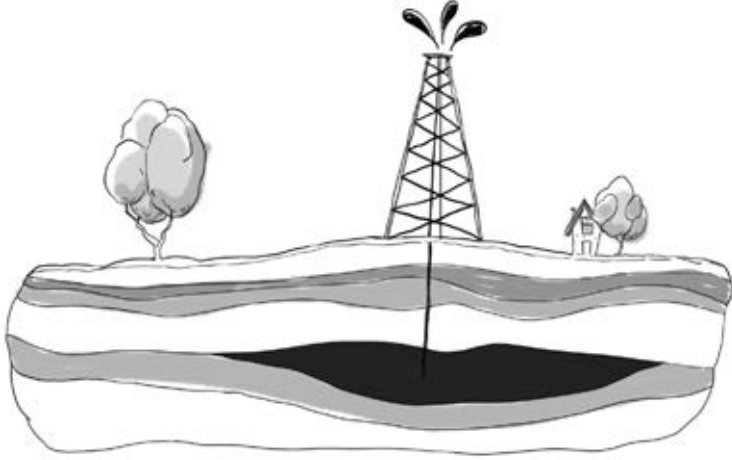

Giysi yapmak için kumaş dokumak, kumaş dokumak içinse önce iplik üretmek gerekir. Yün ve pamuktan iplik üretirken ve bu iplikleri boyarken kullanılan maddeler arıtılmadan atılırsa çevreyi kirletir. Sentetik iplikten yapılan giysiler insan sağlığı için uygun sayılmaz.

Dünyada yıllık kâğıt üretimi için yaklaşık iki milyar ağaç kesilmektedir. Yeniden ağaçlandırma çabalarına rağmen yok olan ormanlık arazi hayvan yaşamını olumsuz yönde etkiler. İklim koşullarının değişmesine, atmosferdeki karbon dioksit oranının artmasına neden olur.

Ulaşımın önemini ve taşıtların yararını herkes bilir. Ama taşıtlarda kullanılan fosil yakıtların çevreye verdiği zarar da ortadadır. Fosil yakıtların ısınmak için kullanılması da çevre kirlenmesinin başlıca nedenleri arasında yer alır.

Çağdaş sanayinin vazgeçilmez maddeleri olan plastik ve naylon da petrolden üretilir. Taşıtların, ev eşyalarının, oyuncakların plastik ve naylondan yapılan pek çok parçası vardır. Paket ve ambalaj yapımında da bu maddelerden büyük ölçüde yararlanılır. Üretilirken de zararlı atıklar oluşturan plastik ve naylon eşyalar, çöpe atıldığında dört yüz yıl doğaya karışmadan kalır.

Peki, ne yapacağız?

Çünkü beslenmek için yemek yememiz, soğuktan sıcaktan korunmak için uygun giysiler giymemiz gerek. Okumak yazmak için kitap ve defterlere, eğlenmek için oyuncaklara ihtiyacımız var. Yapıları ısıtmadan içinde oturabilir miyiz, taşıtlar olmadan okula, işe gidebilir miyiz, yolculuk yapabilir miyiz? Gündelik hayatımızda vazgeçilmez yeri olan buzdolabı, çamaşır makinesi, bilgisayar ve daha pek çok araç gereci kullanmadan yaşamı sürdürmek mümkün mü?

NE YAPMALI? NASIL YAPILMALI?

Önce şunu akılda tutmakta yarar var: Üretirken ya da tüketirken çevreye hiç zarar vermese de, zararlı atık oluşturmasa da her ürün doğaya bir şekilde etki eder. Çünkü kullandığımız her ürün doğanın değiştirilmiş, başka bir biçime dönüştürülmüş bir parçasıdır. Bu yüzden aşırı ve sorumsuz tüketim çevreye zarar veren, doğal dengeyi bozan bir davranıştır.

Gereksiz alışveriş yapmamanın, tutumlu olmanın, kullanılan eşyalara özen göstermenin yararı sadece kendimize değil. Böylece çevrenin ve doğanın korunmasına, gezegenimizin geleceğine de katkıda bulunmuş oluruz.

Yaşamak için zorunlu ihtiyaçlarımızı karşılarken de çevreye zarar vermeyen ürünleri almayı tercih etmeliyiz. Hangi ürünlerin çevre dostu, dönüştürülebilir, geri kazanılabilir olduğu üzerindeki çeşitli işaretlerden anlaşılır. Bu işaretleri öğrenmeliyiz. Yiyecek, giyecek, sabun, deterjan ya da oyuncak, ne alırsak alalım, etiketinde bu işaretler var mı diye bakmalıyız. Dikkat! Naylon torba yerine kendi alışveriş çantamızı kullanmak, çevre dostu ürünleri seçmek kadar önemli.

Yiyecek üretimi ve seçimi insan ve çevre sağlığı açısından çok hassas bir konudur. Yiyecek bol ve ucuz olmalıdır, ama sağlıklı ve besleyici olmalıdır, üretilirken çevreye zarar verilmemelidir. Bunların hepsini aynı anda sağlamak olanaklı değil, ama bilim akılcı bir denge kurmanın yolunu bulabilir. Böylece herkes eşit ve adil biçimde sağlıklı besinlere kavuşabilir.

Tahıl, sebze ve meyve üretiminde kullanılan tarım ilaçları, hormonlar ve yapay gübrelerin çevreye ve doğal dengeye zarar verdiği biliniyor. Hayvancılıkta da yaygın olarak hormon, ilaç ve yapay yem kullanılması aynı zararlı sonuçlara yol açar. Böyle üretilen besin maddelerinin insan sağlığına da olumsuz etkileri var. Organik besinlerin üretimi ise daha fazla özen gerektiriyor. Sağlıklı besinlerin sofralarımızda daha fazla yer alabilmesi tarım teknolojisinin çevreci bir bilinçle geliştirilmesine bağlı.

Taze sebze ve meyveye ağırlık verilmesi artık sağlıklı beslenmenin ilk şartı sayılıyor. Çünkü taze yiyecekler, dondurulmuş veya konserve ürünlerden daha besleyicidir. Bu konuya bir de çevre açısından bakalım: Dondurulmuş ve konserve yiyecekleri üretmek için daha fazla emek ve enerji harcanır. Kısa sürede bozulmaması için bu tür yiyeceklere koruyucu katkı maddeleri eklenir. Koruyucu katkı maddelerinin insan sağlığına etkileri çok tartışılan bir konudur. Ayrıca hazır yiyecekler için şişe, kutu, torba gibi daha fazla ambalaj malzemesi gerekir. Ambalaj ve paketleme önemli olsa da, daha fazla ambalaj malzemesi daha fazla atık anlamına gelir.

Şık giysilerin hoş görünmeye katkısı olduğunu herkes bilir. Giysi modasının kaynağı da bu. Ama giyinme ihtiyacını asıl belirleyen toplumsal kurallar ve iklim şartlarıdır. Giysi insanı öncelikle soğuktan sıcaktan, yağmurdan kardan korumalı değil mi? Bu arada çevreyi korumayı da unutmamalıyız. Sentetik ipliklerle üretilen dokumalar yerine bitki lifleri ve hayvan yünlerinden üretilen kumaşları tercih etmeliyiz. Pamuklu ve yünlü kumaşlar hem çevre dostudur, hem de sağlığa daha uygundur. Bedenin havayla temasını keserek aşırı terlemeye ve cilt hastalıklarına yol açmaz. Petrol ürünlerinden elde edilen sentetik dokumalar gibi üretim sırasında çevreye zarar vermez.

Peki, temizlik yaparken çevre kirliliğine yol açabileceğimizi hiç düşündünüz mü? Sıvı veya toz deterjanların içindeki kimi maddeler akarsuların ve denizlerin kirlenmesine neden olur. Doğal hayata zarar verir. Yeraltı sularını kirleterek içme suyu kaynaklarının kullanılamaz hale gelmesine yol açar. Sabun, şampuan, deterjan gibi temizlik maddelerini alırken doğaya zarar vermeden çözünen ürünleri seçmeliyiz.

Atıklarımızı da ayrıştırmakta yarar var. Piller, naylon torbalar, pet şişeler ayrılmalı, kâğıtlar ve şişeler geri kazanılabilir atıklar ayrı bir yerde toplanmalıdır. Tabii bunları bizim ayırmamız yeterli değil, belediyenin de ayrılmış atıkları farklı araçlarla toplaması gerek. Bunun için belediye başkanı olmayı beklemeniz gerekmez. Belki başkana bir mektup yazabilirsiniz.

Taşıt araçlarında kullanılan fosil yakıtların neden olduğu sorunları artık biliyoruz. Küresel ısınma kadar soluduğumuz havanın kirlenmesi de yaşamı ve sağlığımızı tehdit ediyor. Ama elbette insanların sabah okula ve işe gitmeleri, akşam eve dönmeleri gerek. Ülkemizin ve dünyanın farklı yörelerini görmekten de vazgeçemeyiz. Yolculuk yüzyıllardır insanoğlunun merakla sürdürdüğü bir macera. En iyi çözüm toplu taşımayı tercih etmek. Yakın mesafelerde ise tabii ki yürünebilir. Unutmayın yürüyüş sağlığa yararlıdır.

Hayatımızı sürdürmek için neye ihtiyaç var diye bir liste yapacak olursak, enerji ilk sıralarda yer alır. Biliyorsunuz, yaşamak için ihtiyaç duyduğumuz her şey enerji ile üretilir, kullandığımız her araç enerji tüketir. Enerji elde etmek için doğadan yararlanır, enerjiyi tüketirken doğayı etkileriz. Demek ki bu çok dikkat etmemiz gereken bir konu. Kullanılmayan elektrikli aletler, gereksiz yere yanan lambalar boş yere enerji tüketir. Buzdolabının kapısını da açık unutmayın. Çamaşır ve bulaşığı makine ile yıkamak su tüketimini azaltır, ama makineleri tam dolmadan çalıştırmak da gereksiz yere su ve enerji harcamaktır.

Hava çok sıcak diye hemen klimayı çalıştırmak yerine daha ince bir gömlek giyebiliriz, üşüdük diye kombinin ısısını artırmak yerine sırtımıza bir kazak geçirebiliriz. Mühendisler ve mimarlar da yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanıldığı, daha iyi yalıtılmış yapılar tasarlamak için uğraşıyorlar.

Su renksiz, kokusuz, tatsız bir sıvı diye tarif edilir. Ama yaşamın en önemli kaynağıdır. Yaşam suda başladı, suyla sürüyor. Suyu kullanırken dikkatli davranmak, su kaynaklarını korumak kadar önemlidir. Çevreyi korumak için yapacağımız en önemli işlerden biri dişimizi fırçalarken suyun boş yere akmamasına dikkat etmek, damlayan bozuk bir musluğu anne babamıza haber vermektir. Peki, çok önemli olduğu halde niçin sudan söz etmeyi en sona bıraktık. Aklımızda kalsın diye tabii.

Şimdi söyleyin bakalım, bu küçük, güzel, mavi gezegenimizde hayatımızı sürdürürken en büyük dostumuz kim? Kim gezegenimizde yaşamın sürmesi için bize destek veriyor. Rüzgârdaki güzel koku kimin? Kim soluduğumuz havayı temizliyor, yağmur bulutlarına arkadaşlık ediyor? Ağaçlar, ormanlar... Eskiden bir çocuk doğduğunda annesi babası bir ağaç dikermiş. Ama artık bu yeterli değil. Şimdi her çocuğun hem bir ağaç kardeşi olmalı, hem de her çocuk bir ağaç dikmeli. Bu dünyanın geleceği için duyduğumuz sorumluluğun bir gereği.

AĞAÇ NASIL DİKİLİR?

Önce ağaç dikeceğimiz yeri iyi seçmeliyiz. Kökü taşlara rastlayan fidan büyüyemez, büyük ağaçların gölgesinde kalırsa serpilip gelişemez. Eğer fidanı bahçemize dikmiyorsa, çevreci kuruluşların ağaç dikme etkinliklerine katılmak en doğrusudur.

Bu etkinliklerde uzman kişiler bize yol gösterir. İlk olarak fidanın dikileceği yer temizlenip, bir çukur kazılır. Çukur çok derin olmamalı, ama fidanın kökü de dışarıda kalmamalıdır.

Kazıp çıkarılan toprağın üst katmanı çukurun alta serilir. Fidanın toprağını koruyan torba kesilir ama çıkarılmaz. Çukura yerleştirilen fidanın çevresi alttan çıkan toprakla doldurulur, sonra koruyucu torba çıkarılır.

Çukur iyice doldurulduktan sonra fidanın çevresi ayakla sıkıca bastırılır. Fidanın etrafında oluşan çanak yağmur sularının burada birikmesine yarar.

Dikildikten sonra fidana su verilir. Küçük ağacımıza verdiğimiz ilk suya can suyu denir. Ağaç dikme işi böylece tamamlanır.

İstersek fidanı korumak için çevresine küçük bir çit de yapabiliriz. Ama ağacımızın köküne zarar vermemeye çok dikkat etmeliyiz.

İşte bir ağaç kardeşimiz oldu.

ÇEVRENİN KORUNMASI İÇİN ÇALIŞAN KURULUŞLAR

Artık yaşamın ve gezegenimizin geleceğinden sorumlu olduğunu fark eden insanlar bir araya gelip birlikte çalışıyorlar. Bunun için etkinlikler düzenleyip, kitaplar ve broşürler yayımlıyorlar. Onları tanımak, bilgi birikimlerinden yararlanmak, daha temiz bir çevre, daha iyi korunan bir doğa için bize gerekli bilgiyi sağlıyor.

Ülkemizde çevre koruma bilinci kırk yıl öncesinden başlayarak hızla gelişti, bu amaçla çalışmak üzere çeşitli dernek ve vakıflar kuruldu. Çevre ve doğanın korunması için birçok sivil toplum kuruluşu etkinliklerini sürdürüyor.

TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı) 1992 yılında kuruldu. Amaçlarının başında “doğal varlıkların ve çevre sağlığın korunması, erozyonla mücadele, toprak örtüsü ve toprağın korunması ve ağaçlandırmanın önemi hakkında kamuoyunu eğitmek ve bilinçlendirmek” geliyor. TEMA, biyolojik çeşitlilik, toprak, su ve doğal çevrenin korunmasına ilişkin ulusal politikaların oluşturulmasına katkıda bulunmak, ağaç ve orman sevgisini topluma mal etmek için uğraşiyor.

WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı) 1996 yılında Doğal Hayatı Koruma Derneği'nin öncülüğünde kuruldu. 2001 yılında ise WWF'nin (World Wildlife Fund) Türkiye ulusal kuruluşu olarak WWF-Türkiye unvanını aldı. “Küresel iklim değişikliği ve doğal kaynakların sürdürülemez tüketimi gibi insan kaynaklı olan, hem doğal yaşam alanlarının hem de türlerin kaybıyla sonuçlanan tehditleri durdurmayı” amaçlıyor.

Doğa Derneği, Doğal Hayatı Koruma Vakfı'ndan ayrılan bir grup genç çevreci tarafından 2002'de kuruldu. Derneğin amacı öyle belirtiliyor: “Doğa ve insanı bir bütün halinde ele alarak, başta ‘Önemli Doğa Alanları’ olmak üzere tüm Türkiye sathında doğanın yaşamasını sağlamak.” Doğa Derneği, Dünya Kuşları Koruma Kurumu'nun (BirdLife International) Türkiye ortağıdır.

Greenpeace 1971 yılında çevreyi korumak ve barışı desteklemek için kuruldu. 1995'te kurulan Greenpeace Akdeniz, çalışmalarını İsrail, Lübnan ve Türkiye'de yürütüyor. İstanbul'da bir bürosu var. Başlıca amaçları “Fosil yakıtların tüketimine ve nükleere karşı çıkarak temiz enerjileri desteklemek, iklim değişikliğiyle mücadelede yenilenebilir enerji kaynaklarının benimsenmesini sağlamak.”

DenizTemiz Derneği (TURMEPA) 1994 yılında kuruldu. Hopa'dan İskenderun'a kadar uzanan kıyı şeridinde denizleri yaşatma çabalarını sürdürmektedir. Derneğin amacı “ülkemiz kıyı ve denizlerinin korunmasını ulusal bir öncelik haline getirmek ve gelecek nesillere temiz denizlerin kucakladığı yaşanabilir bir Türkiye bırakmak” olarak belirtiliyor.

Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK) 1972 yılında Türkiye'nin ilk gönüllü çevre kuruluşlarından biri olarak kuruldu. 1975 yılında “kamu yararına çalışan dernek” statüsüne alındı. “Doğa ve çevre koruma politikalarına bilimsel temelli ve insanı da gözetken bir yaklaşımla etki etmek” amacıyla çalışmalarını sürdürüyor.

Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO) 1991 yılında evsel nitelikli ambalaj atıklarının değerlendirilmesi için kuruldu. Ülke koşullarına uygun bir geri kazanım sistemi oluşturulması için “bu atıkların kaynağında ayrı toplanması, geri dönüşüm sanayi ve kapasitesinin yaratılması”nı amaçlıyor.

Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV) 1993 yılında Turizm Bakanlığı'nın girişimiyle Mavi Bayrak Programı'nın ülkemizde de başlatılabilmesi amacıyla kuruldu. Vakıf, Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (Foundation for Environmental Education) üyesidir. Amacı Akdeniz kıyılarında, “sağlıklı yüzme suyu, donanımlı plaj ve iyi bir çevre yönetimi ile çevre bilgilendirme etkinliklerini” sürdürüyor.

Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği 1989 yılında kuruldu. Ormanlık alanları başta olmak üzere kırsal çevre sorunlarının saptanması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesini amaçladı. Dernek bu amaçla eğitim çalışmaları ve yayınlar yapıyor. Toprak erozyonu, biyolojik çeşitliliğin azalması ve orman alanlarının daralması sorunlarıyla ilgileniyor.

Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı (ÇEV-KOR) 1991 yılında kuruldu. Vakıf, “doğal, tarihi ve kültürel varlıkların korunması, geliştirilmesi, yaşatılması, çevre kirliliği meydana getirmeyecek sistemlerin teşvik ve geliştirilmesi, toplumun her kesiminde çevre bilincinin artırılması ve bu konuda eğitim çalışmalarının yapılması”nı amaçlıyor. Kitap ve dergiler yayımlıyor, yaz okulları düzenliyor.

Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL) doğal ve kültürel çevreyi korumak amacıyla 1990 yılında kuruldu. Vakıf “Doğal kaynakları, kültürel mirası ve insanı bir bütün olarak” ele alıyor, ülkenin çeşitli yerlerinde pek çok projeyi sürdürüyor.

Türkiye Çevre Vakfı (TÇV) 1978 yılında kuruldu. Amacı “hepimizin daha temiz, daha düzenli, daha güzel bir çevrede yaşaması...” Vakıf bu amaçla araştırmalar yapıyor, toplantılar ve konferanslar düzenliyor, kitaplar yayımlıyor.

Doğa ile Barış Derneği doğayı ve çevreyi koruma amacıyla 1992 yılında kuruldu. “Başta çevre olmak üzere tüm sorunların çözümü için bilgili, bilinçli, örgütlü toplum oluşturmak” derneğin hedefleri arasında yer alıyor. Dernek, tüm canlılara sevgi, saygı, hoşgörü ile davranan, çevresine ve gelecek kuşaklara karşı sorumluluk duyan kişilerin yetiştirilmesi için etkinlikler düzenliyor.

İYİ DE, NE OLACAK ŞİMDİ?

İşte böyle... Bir yandan, rahat yaşamak için kimi ürünleri üretirken, öte yandan aşırı ve sorumsuz biçimde tüketirken çevreye ve doğaya ne zararlar verildiğini gördük. Alınması gereken önlemler ve edinilmesi gereken davranış biçimlerinden söz ettik. Ama en önemlisi insan yaşamı, sağlıklı çevre ve doğal denge için herkesin birey olarak sorumluluk duyması. Bu bilinçle hareket eden insanlar çeşitli sivil toplum kuruluşlarında bir araya geliyor ve mücadele ediyorlar. Çünkü çevreye verilen zararın insanoğlunun yaşaması için gerekli doğal ortamı giderek yok ettiği ortada.

Gezegelimiz insanın ona dünya adını vermesinden milyarlarca yıl önce vardı, daha uzun bir süre de var olmaya devam edecek. Bilimin şu anki verilerine göre türümüzün yaşanabilir başka bir gezegene yerleşmesi olasılığı yok denecek kadar zayıf. Bu olasılık şimdilik sadece bilimkurgu romanlarına ve filmlere konu olarak kalmaya mahkûm. Gezegelimizin var olmayı sürdürmek için insanoğluna ihtiyacı olmadığını unutmamak gerek. Ama başka bir gezegende yaşama olasılığı ileride gerçekleşecek olsa dahi, o zamana kadar insanoğlunun varlığını sürdürmek için dünyaya ihtiyacı var.

Türkiye İş Bankası'nın ilköğretim öğrencilerine karnesi armağanıdır.

Yarınlar için, bugün çocuklarımız.

TÜRKİYE BANKASI

Bandrol uygulamaları için usul ve esaslar hakkında yasal mevzuatla ilgili destek için E. Ticaret Bakanlığı'na bantrol bakanlık sayfanı ziyaret ediniz.

MSB: 878-805-980-251-4